

ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ ЗЕРНОВИХ ТА ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР НА СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

А.С. Томіна, О.С. Зеленцова, магістранти
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Головним національним інтересом є сталий розвиток економіки та добробут громадян України. Забезпечення національних інтересів та економічної безпеки – найважливіші функції держави. Національна безпека України, як стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз

– необхідна умова збереження та примноження духовних і матеріальних цінностей.

У стратегічному плані економічну безпеку гарантує лише конкурентоспроможна економіка. Основне завдання держави в контексті забезпечення економічної безпеки - створення такого економічного, політичного та правового середовища й інституційної інфраструктури, які б стимулювали найбільш життєздатні підприємства, інвестиційні процеси, виробництво перспективних конкурентоспроможних товарів.

Серед основних завдань аграрної політики є створення умов ефективного функціонування агропромислового комплексу з метою повноцінного забезпечення населення продовольством, а промисловості – сільськогосподарською сировиною в обсягах, необхідних для стійкого економічного зростання та соціального розвитку країни. Формувати його необхідно як систему організаційно-економічних заходів та юридичних законів щодо забезпечення продовольчої безпеки країни з підвищенням ролі вітчизняного товаровиробника.

Пріоритетний розвиток агропромислового комплексу як найважливішого гаранта продовольчої безпеки і соціально-економічної стабільності суспільства передбачає створення умов для нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції до рівня, необхідного для задоволення науково обґрунтованих норм харчування. Актуальною проблемою продовольчої безпеки є забезпечення поступального розвитку аграрного сектора економіки. Критичний стан сільського господарства, яке залишається збитковим протягом останніх років, внаслідок чого знизилася можливість для розширеного відтворення та відбувається зниження рівня продовольчої безпеки. Низька віддача природно-ресурсного потенціалу, що використовується у сільському господарстві, пояснюється, насамперед, відсутністю ефективного власника, безгосподарним ставленням до землі, недосконалими технологіями виробництва, недотриманням науково обґрунтованих норм ведення землеробства, хибною практикою максимального залучення земель до обробітку, недостатнім внесенням мінеральних добрив, необґрунтованою ціновою політикою, відсутністю достатньої кількості сільськогосподарської техніки та її низькою якістю, невиконанням природоохоронних заходів.

Глобальним і пріоритетним завданням на сучасному етапі історичного та суспільного розвитку як на світовому, так і національному рівнях є задоволення потреб людей у продовольстві для

гідного рівня харчування, поліпшення здоров'я та подовження тривалості життя нинішнього і майбутніх поколінь. Дефіцит білка у харчуванні населення виникає через споживання середньо- і низькобілкових продуктів, ліквідується – за рахунок високобілкових інгредієнтів.

Основу світових і національних ресурсів рослинного білка, придатного для харчового використання, становлять зернові, зернобобові, білково-олійні та інші культури, які виробляють в аграрному секторі економіки. Серед високобілкових джерел за тривалий історичний період у загальному обсязі виробленого білка як на світовому, так і національному рівнях збільшилася частка білково-олійних, зменшилася – зернобобових культур [2].

Поліпшення харчування населення є глобальною соціально-економічною проблемою, невідкладність розв'язання якої потребує консолідації зусиль по формуванню продовольчих білкових ресурсів на світовому, регіональному та національному рівнях. Передумовами розв'язання цієї проблеми є парадигмальний прорив у суспільній свідомості щодо визначення пріоритетного значення високобілкових рослинних ресурсів, нові концептуальні підходи до розуміння необхідності випереджуючих темпів їх виробництва для забезпечення повної потреби населення у білку, що потребує об'єднання зусиль і ресурсів людства у цьому напрямку, подальшого стабільного розвитку аграрного сектору економіки, їх ефективного розподілу у процесі міжнародної торгівлі.

Зернове господарство України є стратегічною і найбільш ефективною галуззю народного господарства. Зерно і вироблені з нього продукти завжди були ліквідними, оскільки вони становлять основу продовольчої бази і безпеки держави. Природно-кліматичні умови та родючі землі України сприяють вирощуванню всіх зернових культур і дають змогу отримувати високоякісне продовольче зерно в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу. Разом із тим, подальший розвиток галузі вимагає ґрунтовної економічної оцінки, перегляду цілого ряду позицій щодо технічно-технологічних, організаційно-економічних та ринкових умов функціонування всього комплексу.

На зниження обсягів та виробництва зерна в останні роки суттєво вплинули складні погодно-кліматичні умови та недостатнє матеріально-технічне забезпечення, тому виникла необхідність у прийнятті ряду нормативно-правових актів, якими визначені напрямки розвитку сільського господарства та державного контролю за наповненням і функціонуванням вітчизняного ринку зерна, а саме:

Закон України “Про зерно та ринок зерна в Україні”, який визначає державну політику щодо розвитку ринку зерна як пріоритетного сектору економіки агропромислового комплексу України, спрямований на створення правових, економічних та організаційних умов конкурентоспроможного виробництва і формування ринку зерна для забезпечення внутрішніх потреб держави у продовольчому, насінневому та фуражному зерні, нарощування його експертного потенціалу.

У розвитку багатьох галузей економіки нашої держави, і насамперед сільського господарства, дуже важливу роль відіграє збільшення обсягів виробництва зерна. Це пояснюється його винятковим значенням та різнобічним використанням. Зерно та продукти його переробки є основою харчування людей: воно є основним кормом при виробництві продукції тваринництва, а також основною сировиною для переробної промисловості. Зерно є важливим експортним продуктом і має забезпечувати значні надходження валютних коштів державі. Адже в процесі зберігання зерно майже не втрачає своєї якості а, отже, придатне для створення державних резервів продуктів харчування та кормів.

Обсяги виробленого зерна в країні визначають рівень розвитку зернового господарства. Але у свою чергу на обсяги виробництва зерна впливають такі важливі фактори як розмір посівних площ, їх структура і урожайність. Основною метою економічної стратегії розвитку агропромислового комплексу України є неухильне піднесення матеріального рівня життя населення. Досягнення цієї мети вимагає насамперед вирішення продовольчої проблеми на основі підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. Тому основне завдання сільського господарства полягає в забезпеченні подальшого зростання і сталості виробництва для повнішого задоволення населення в продуктах харчування і промисловості – в сировині.

Підвищення ефективності зернового господарства пов’язане з впливом на його розвиток великої кількості факторів: хімізація, меліорація, виведення нових сортів, підвищення загальної культури землеробства. В зв’язку з тим, що перелічені фактори не рівнозначні по ступеню впливу на збільшення виробництва зерна і потребують різних розмірів капіталовкладень та поточних затрат, важливо, куди будуть спрямовані ці капіталовкладення.

Практично проблема продовольства для людини існувала завжди. Це одна з найдавніших глобальних проблем. Голод як крайній її прояв і величезне соціальне лихо знекровлював людей і в давнину , і

в середні віки, і в нові, й навіть у новітні часи.

Продовольча проблема належить до категорії глобальних тому, що для її розв'язання недостатньо зусиль окремих держав, а потрібне добре налагоджене співробітництво всіх країн, незалежно від їхнього суспільного ладу. Зрештою, на ній органічно зав'язані інші глобальні проблеми сучасності – демографічна, екологічна, енергетична та ін. Більшість дослідників убачають у продовольчій проблемі багатопланове явище, яке справляє вплив на всі сторони суспільства і тому має розглядатися у взаємозв'язку з економічною системою, політичним ладом, національними традиціями господарювання тощо.

У сучасному світі спостерігається нерівномірність у виробництві та споживанні продуктів харчування. В країнах, де недостатній розвиток сільськогосподарського виробництва, як правило, і виникають проблеми з продовольством. Поряд із зерновими культурами важливу роль відіграють олійні культури, виробництво яких стратегічно важливе не лише для підтримання продовольчої безпеки, але і енергетичної та екологічної складових національної безпеки України. Економічна ефективність виробництва продукції олійних культур є результатом сукупного впливу технологічної ефективності та дії ринкового механізму[1].

Вирощування олійних культур є важливою складовою стратегії економічного розвитку держави. Протягом останнього десятиріччя спостерігається стала тенденція розширення посівних площ олійних культур в аграрних підприємствах, що зумовлено вигідністю їх вирощування порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами. Україна займає провідні позиції з виробництва насіння соняшнику, забезпечуючи в окремі роки 15-16% його загальносвітового обсягу. Виробництво сої та ріпаку донедавна залишалося поза увагою аграріїв, проте останніми роками воно також почало динамічно розвиватись. Перспективність соєвого ринку, вигідність вирощування цієї культури, відсутність проблем зі збутом продукції приваблює дедалі більшу кількість сільськогосподарських підприємств. Проте темпи зростання виробництва сої в Україні значно відстають від потреб внутрішнього ринку.

Наявність сприятливих ґрунтово-кліматичних умов для вирощування основних олійних культур, значний економічний потенціал створюють необхідні умови для організації ефективного виробництва олієсировини. Фактором, що стримує реалізацію наявного потенціалу та підвищення економічної ефективності, є екстенсивний характер розвитку виробництва продукції олійних культур, насамперед соняшнику. Розширення площ під цією

культурою понад науково обгрунтовані норми призводить до виснаження ґрунтів, втрати їх родючості, негативно впливає на урожайність культур, що вирощуються після такого попередника.

Різним аспектам ефективного функціонування аграрного виробництва, питанням економічної ефективності, розвитку виробництва окремих олійних культур присвятили праці відомі вітчизняні вчені Благодатний В.І., Вишнівський П.С., Гайдуцький П.І., Губський Б.В., Зіновчук В.В., Коваленко Ю.С., Колузанов К.В., Лазня В.І, Мармуль Л.О., Митченко О.О., Перегінець В., Побережна А.А., Саблук П.Т., Червен І.І. та інші науковці. Актуальними завданнями нині є оптимізація структури посівів олійних культур з урахуванням регіональних особливостей. Поглибленого вивчення вимагає аналіз доцільності виробництва і використання біодизельного палива з насіння ріпаку в контексті енергетичної безпеки країни [5].

Розвиток галузі на перспективу передбачає суттєве підвищення рівня інтенсивності, що дозволить знизити собівартість і трудомісткість виробництва на одиницю продукції. Необхідним є використання науково обгрунтованих систем сівозмін, які створюють умови ефективного використання та підвищення родючості землі. Передбачено обмеження частки сояшнику як надзвичайно вимогливої культури, що виснажує ґрунт, повернення його у сівозміну не раніше, ніж через 8-10 років і, навпаки, розширення посівів сої та ріпаку як альтернативних олійних культур.

Література

1. Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.02 / О.Г. Шайко; Миколаїв. держ. аграр. ун-т. – Миколаїв, 2005. – 20 с.
2. Бабич-Побережна А.А. Економіка світового виробництва і ринок білка: Монографія / За ред. акад. П.Т. Саблука. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 782 с.
3. Бабич А.О., Побережна А.А. Народонаселення і продовольство на рубежі другого і третього тисячоліть: монографія. – К.: Аграрна наука, 2000. – 158 с.
4. Бородіна О.М. Коригування політики державної підтримки сільського господарства України / О.М.Бородіна, О.М. Могильний // Економіка АПК. – 2007. – № 6. – С. 55-61.
5. Побережна А.А. Світові білково-олійні ресурси і торгівля ними: Монографія / За ред. П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – 482 с.